

Σχέδιο της ETUC «Συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων στην πολιτική προσαρμογής»

Θεματικό εργαστήριο #3 –
Επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και απασχόληση:
Επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής: συνθήκες εργασίας
και υγεία και ασφάλεια στην εργασία

ΕΓΓΡΑΦΟ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ που εκπονήθηκε από τη Syndex

Το παρόν έγγραφο αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού σχεδίου της ETUC για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Οι κύριοι στόχοι αυτού του σχεδίου είναι τρεις: (1) η ενημέρωση των ευρωπαϊκών συνδικαλιστικών οργανώσεων σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον κόσμο της εργασίας· (2) η προετοιμασία των συνδικαλιστικών οργανώσεων ώστε να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την προσαρμογή· (3) η ανάπτυξη εργαλειοθήκης για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις με σκοπό την εισαγωγή της προσαρμογής στην ατζέντα των εργασιακών σχέσεων. Η έκβαση αυτού του σχεδίου θα βασιστεί στα αποτελέσματα 2 ερωτηματολογίων που στάλθηκαν σε εθνικές και τομεακές ευρωπαϊκές συνδικαλιστικές οργανώσεις, καθώς και σε 5 θεματικά εργαστήρια¹, το καθένα εκ των οποίων αφιερώνεται σε ένα συγκεκριμένο θέμα: προσαρμογή και κόσμος εργασίας, απειλούμενοι τομείς και περιοχές, συνθήκες εργασίας και υγεία και ασφάλεια, υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, ρόλος δημόσιων αρχών.

Το παρόν έγγραφο θα παρουσιαστεί από τη Syndex κατά τη διάρκεια της τελευταίας συνεδρίας (#7) του σεμιναρίου. Οι συμμετέχοντες θα χωριστούν σε ομάδες και θα κληθούν να συζητήσουν το περιεχόμενό του, καθώς και να αναλογιστούν τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των πολιτικών προσαρμογής στις συνθήκες εργασίας και στην υγεία και ασφάλεια στην εργασία. Το αποτέλεσμα αυτών των συζητήσεων θα ενσωματωθεί στην τελική μελέτη.

Η κλιματική αλλαγή αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο ως βασική απειλή για τη σταθερότητα και την ευημερία της κοινωνίας. Όποιες και αν είναι οι προσπάθειες μετριασμού της κλιματικής αλλαγής, αναπόφευκτα θα υπάρξουν κλιματικές επιπτώσεις, όπως κύματα καύσωνα, πλημμύρες, ξηρασία και ακραία καιρικά φαινόμενα, συνοδευόμενες από οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος. Οι αλλαγές που παρατηρούνται στο κλίμα έχουν ήδη ευρύ αντίκτυπο στα οικοσυστήματα, τους οικονομικούς κλάδους, την ανθρώπινη υγεία και την ευημερία στην Ευρώπη. Η μέση θερμοκρασία για την εδαφική περιοχή της Ευρώπης κατά την τελευταία δεκαετία (2002- 2011) αυξήθηκε κατά 1,3°C σε σχέση με τον προβιομηχανικό μέσο όρο, γεγονός που καθιστά την αύξηση στην Ευρώπη ταχύτερη σε σύγκριση με τον παγκόσμιο μέσο όρο.

Η κλιματική αλλαγή αναμένεται να επηρεάσει σοβαρά την ευρωπαϊκή οικονομία, προκαλώντας αρνητικές, αλλά και θετικές συνέπειες στις εθνικές και τοπικές οικονομίες. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΟΠ), οι συνολικές δηλωθείσες οικονομικές ζημιές που προκλήθηκαν από καιρικά και άλλα ακραία φαινόμενα που σχετίζονται με το κλίμα, ανέρχονται ήδη σε πάνω από 436 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 1980-2016².

¹ Τα 5 επιλεγμένα θέματα είναι: προσαρμογή και κόσμος εργασίας, απειλούμενοι τομείς και περιοχές, συνθήκες εργασίας και υγεία και ασφάλεια, υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, ρόλος δημόσιων αρχών.

² Έκθεση υπ' αρ. 15/2017 του ΕΟΠ, «Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και μείωση του κινδύνου καταστροφών στην Ευρώπη» (2017), επικαιροποιήθηκε το 2018

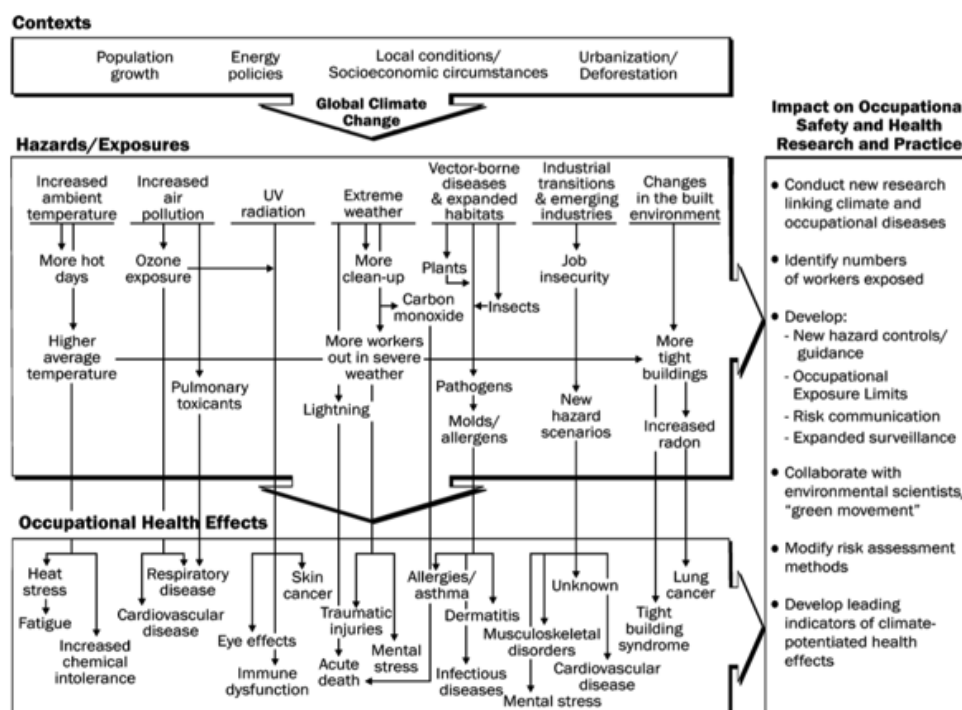
Η κλιματική αλλαγή και τα μέτρα προσαρμογής αναμένεται επίσης να έχουν ευρύ αντίκτυπο στην απασχόληση και τις συνθήκες εργασίας. Αυτός ο αντίκτυπος περιλαμβάνει την περικοπή και τη δημιουργία θέσεων εργασίας, συνέπειες στις ανάγκες για δεξιότητες και ικανότητες, αλλά και σοβαρές επιπτώσεις αναφορικά με την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία. Αυτές οι επιπτώσεις ενδέχεται να περιλαμβάνουν την αύξηση του κινδύνου ατυχημάτων, τραυματισμών, μακροχρόνιων ασθενειών, ψυχο-κοινωνικών κινδύνων ή ακόμη και θανατηφόρων ατυχημάτων (I).

Όπως υπογραμμίζει η ETUC, η καλή υγεία και ασφάλεια στην εργασία ωφελεί τόσο τους εργαζομένους όσο και τους εργοδότες. Σε αυτό το πλαίσιο, η πρόληψη αποτελεί βασικό ζήτημα, και η πίεση από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις μπορεί να είναι μια αποφασιστική κινητήρια δύναμη για την υιοθέτηση μέτρων πρόληψης. Είναι, επομένως, καίριας σημασίας για τις ευρωπαϊκές συνδικαλιστικές οργανώσεις να διαδραματίσουν ρόλο στο ζήτημα της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και να αρχίσουν να αποκτούν επαρκείς γνώσεις για την προώθηση κανόνων υγείας και ασφάλειας σε όλα τα επίπεδα (ενωσιακό, εθνικό, τομεακό και χώρου εργασίας) (II).

1. Κίνδυνοι υγείας στην εργασία που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή

Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, οι εργαζόμενοι μπορεί να έρθουν αντιμέτωποι με διάφορα καιρικά φαινόμενα, τα οποία να επηρεάζουν την ευημερία και την ασφάλειά τους στην εργασία. Λόγω της κλιματικής αλλαγής, η συχνότητα και η ένταση αυτών των φαινομένων είναι εξαιρετικά πιθανόν να αυξηθούν με την πάροδο του χρόνου. Οι πιο συνηθισμένοι κίνδυνοι που εντοπίζονται για τους εργαζομένους σχετίζονται με τη ζέση και την αυξημένη θερμοκρασία περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε θερμική καταπόνηση, κόπωση, αυξημένη έκθεση στην ατμοσφαιρική ρύπανση και μειωμένη ανοχή σε χημικές ουσίες. Οι άλλες εντοπισμένες επιπτώσεις στην υγεία και την ασφάλεια στην εργασία σχετίζονται με την υπεριώδη ακτινοβολία, καθώς και με την άμεση έκθεση σε ακραία καιρικά φαινόμενα (δασικές πυρκαγιές, καταιγίδες, τυφώνες, πλημμύρες κ.λπ.)³. Το Σχήμα 1 παρακάτω συνοψίζει αυτούς τους μηχανισμούς, οι οποίοι θα εξεταστούν αναλυτικά στις ακόλουθες υποενότητες.

Σχήμα 1: Εννοιολογικό πλαίσιο της σχέσης ανάμεσα στην κλιματική αλλαγή και την ασφάλεια και υγεία στην εργασία (πηγή: Journal of Occupational and Environmental Hygiene, Σεπτέμβριος 2009)

³ Adam-Poupart, A., Labrèche, (2013). Climate change and occupational health and safety in a temperate climate: Potential impacts and research priorities in Quebec, Canada. *Industrial Health* 51, 68–78.

1.1. Δυνητικές επιπτώσεις αυξημένων θερμοκρασιών περιβάλλοντος

1.1.1.Θερμική καταπόνηση

Οι ασθένειες και οι τραυματισμοί που προκαλούνται από τη ζέστη στον χώρο εργασίας, προκύπτουν σε καταστάσεις όπου το συνολικό θερμικό φορτίο υπερβαίνει την ικανότητα του σώματος να διατηρήσει τις φυσιολογικές σωματικές λειτουργίες χωρίς υπερβολική επιβάρυνση. Οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν ποικίλες συνθήκες όπου το περιβάλλον είναι θερμό, και αν οι μέσες θερμοκρασίες περιβάλλοντος αυξηθούν, περισσότεροι εργαζόμενοι θα εκτεθούν σε θερμική καταπόνηση. Ακόμη και μικρές έως μέτριες αυξήσεις στη θερμοκρασία περιβάλλοντος του χώρου εργασίας μπορούν να προκαλέσουν δυσφορία, ιδίως αν οι εργαζόμενοι φορούν μέσα ατομικής προστασίας. Οι οξείες συνέπειες που προκαλούνται στην υγεία από την υπερβολική ζέστη περιλαμβάνουν εξάντληση του οργανισμού, θερινή ιδρώα (εξανθήματα από τη ζέστη), κόπωση, συγκοπή/λιποθυμία και θερμοπληξία. Μπορεί επίσης να προκαλέσει επιπλοκές σε πολλές χρόνιες παθήσεις, συμπεριλαμβανομένης της χρόνιας αποφρακτικής πνευμονοπάθειας, της στεφανιαίας νόσου, του σακχαρώδη διαβήτη και της χρόνιας νεφρίτιδας. Όπως είναι αναμενόμενο, δεν επηρεάζονται όλοι οι εργαζόμενοι εξίσου. Βασικό ρόλο θα διαδραματίζουν εργασιακοί παράγοντες, όπως οι εργασιακές πρακτικές, ο κύκλος εργασίας/ανάπαυσης, η πρόσβαση σε νερό και η πρόσβαση σε σκιερά/δροσερά μέρη. Επιπλέον, οι συνέπειες της θερμικής καταπόνησης εξαρτώνται σημαντικά και από την ατομική προδιάθεση (ηλικία, βάρος, φυσική κατάσταση, γενική κατάσταση της υγείας κ.λπ.)⁴.

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις των ιταλικών συνδικαλιστικών οργανώσεων (CGIL, CISL, UIL) στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Μπορούμε να πάρουμε το παράδειγμα εκείνων που εργάζονται σε υψηλές θερμοκρασίες στα εργοτάξια έργων οδοποιίας, εκείνων που στρώνουν την ασφάλτο, των κτιστών που μονώνουν στέγες, εκείνων που φτιάχνουν σκυρόδεμα ή ανεβαίνουν σε σκαλωσιές. Ανάμεσα στους τομείς που εκτίθενται σε θερμική καταπόνηση, εκτός από τη γεωργία, βρίσκονται και οι μεταφορές. Εδώ, οι παράγοντες κινδύνου συνδέονται λιγότερο με την οργάνωση της εργασίας και περισσότερο με τα απαραίτητα οχήματα και φρένα, με την έλλειψη κλιματισμού σε λεωφορεία και μετρό, που έχουν ακόμη και τα παράθυρά τους κλειδωμένα. Οι συνθήκες εργασίας των οδηγών επηρεάζονται σημαντικά, το ίδιο και οι συνθήκες των επιβατών που μετακινούνται σε αυτές τις θερμοκρασίες. Επιπλέον, η οδήγηση μιας αμαξοστοιχίας σε κατάσταση θερμικής καταπόνησης θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια των επιβατών, διότι σε αυτές τις συνθήκες, η προσοχή και η συγκέντρωση των οδηγών δοκιμάζονται».

Η θερμική καταπόνηση επηρεάζει κυρίως όσους εργάζονται σε εξωτερικούς χώρους, και ιδίως εκείνους που η δραστηριότητά τους είναι σωματικά επίπονη. Οι κλάδοι που θεωρούνται ιδιαίτερα απειλούμενοι περιλαμβάνουν τις κατασκευές, τη γεωργία, τον τουρισμό, την αλιεία, τη δασοκομία, αλλά και τους κλάδους παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και μεταφορών. Υπάρχουν αρκετές κατηγορίες εργαζομένων που εργάζονται σε εσωτερικούς χώρους που μπορούν επίσης να επηρεαστούν, ιδίως εκείνοι που εργάζονται σε ζεστούς χώρους χωρίς κλιματισμό. Στην πράξη, οι πιο συχνά αναφερόμενοι χώροι όπου μπορεί να προκύψει ένας τέτοιος κίνδυνος είναι χώροι όπως θερμοκήπια, αρτοποιεία, μονάδες παραγωγής, αποθήκες ή χυτήρια. Η εμπειρία δείχνει, ωστόσο, ότι ακόμη και οι υπάλληλοι γραφείου μπορούν να επηρεαστούν όταν δεν έχει εγκατασταθεί το κατάλληλο σύστημα ψύξης/εξαερισμού. Τα πιθανά προληπτικά μέτρα περιλαμβάνουν την αλλαγή του ωραρίου εργασίας, την οργάνωση της εργασίας, την επένδυση σε κατάλληλο εξοπλισμό και σε πρόσβαση σε νερό, παρόλο που κάποια από αυτά τα μέτρα μπορεί να εισάγουν νέους κινδύνους.

1.1.2.Κόπωση και κίνδυνος ατυχήματος

⁴ Schulte, Paul A. and Chun, Heekyoung (2009)'Climate Change and Occupational Safety and Health: Establishing a Preliminary Framework', Journal of Occupational and Environmental Hygiene,6:9,542 — 554

Σε υψηλότερες θερμοκρασίες, η κόπωση αυξάνεται, και επηρεάζονται τόσο η σωματικές όσο και οι νοητικές ικανότητες για εργασία, οδηγώντας σε δυνητική «μείωση της επαγρύπνησης», γεγονός που μπορεί να επιφέρει αύξηση της συχνότητας διάφορων τύπων εργατικών ατυχημάτων, όπως ο κίνδυνος παραπατήματος, χτυπήματος ή άλλης παρεμπόδισης στην κίνηση, πτώση από ύψος, κίνδυνοι που συνδέονται με αντικείμενα σε πτώση και μηχανικούς χειρισμούς, κίνδυνοι που σχετίζονται με οδικές αποστολές και την εσωτερική κυκλοφορία οχημάτων, με χειρισμό χημικών ουσιών ή ηλεκτρικής ενέργειας, κ.λπ.

Όλοι αυτοί οι κίνδυνοι μπορούν να αυξηθούν από εξωτερικούς ή παράγοντες που σχετίζονται με τον χώρο εργασίας: υψηλή υγρασία, χαμηλή κυκλοφορία αέρα, προστατευτικός ρουχισμός που εμποδίζει την εξάτμιση του ιδρώτα κ.λπ. Επιπλέον, αυτές οι συνέπειες μπορούν να επιδεινωθούν από την ανεπαρκή οργάνωση της εργασίας και ένα νέο, θερμό περιβάλλον, όπως η εργασία κατά τη διάρκεια των θερμότερων ωρών της ημέρας, οι ακατάλληλες συνθήκες κατά τα διαλείμματα, η εργασία σε θερμές επιφάνειες και ούτω καθεξής...

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εργαζομένων στις Μεταφορές (ETF) στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Οι ακραίες καιρικές συνθήκες έχουν άμεση επίπτωση στις συνθήκες ζωής και εργασίας των οδηγών λεωφορείων, πούλμαν και φορτηγών. Σε πολλά από τα κράτη μέλη της ΕΕ, τα λεωφορεία, τα πούλμαν και τα φορτηγά δεν διαθέτουν κλιματισμό, γεγονός που επηρεάζει την ευημερία των οδηγών και την ικανότητά τους να διαχειρίζονται τις περίπλοκες καταστάσεις που συναντούν στις συνθήκες κυκλοφορίας, καθώς είναι υπεύθυνοι για τους επιβάτες ή τους τουρίστες κ.λπ.

Επιπλέον, συνήθης πρακτική είναι οι οδηγοί να περνούν τις ώρες ανάπαυσης, τις καθημερινές αλλά και τα σαββατοκύριακα, στα οχήματά τους, ιδίως στον κλάδο των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων. Χιλιάδες οδηγοί φορτηγών ζουν και εργάζονται στα οχήματά τους για μήνες. Οι ακραίες καιρικές συνθήκες έχουν άμεση επίπτωση στην ποιότητα της ανάπαυσης και της ζωής τους. Παρόλο που τα φορτηγά μπορεί να διαθέτουν εγκαταστάσεις κλιματισμού, η λειτουργία τους για μεγάλες περιόδους όταν το όχημα είναι σταθμευμένο οδηγεί σε μεγαλύτερη κατανάλωση καυσίμων, και οι οδηγοί συχνά υφίστανται κυρώσεις σε περίπτωση χρήσης υπερβολικής ποσότητας καυσίμων.

Όσον αφορά τους οδηγούς λεωφορείων και πούλμαν, ιδίως εκείνους που εργάζονται σε εγχώριες διαδρομές μικρών αποστάσεων, ένα από τα βασικά προβλήματα είναι ο μεγάλος χρόνος αναμονής ανάμεσα στις δύο διαδρομές, τον οποίον ο οδηγός περνά είτε μέσα στο όχημα είτε στην έδρα της εταιρείας, στον τερματικό σταθμό κ.λπ, χώροι που σπάνια θερμαίνονται ή είναι εξοπλισμένοι με εγκαταστάσεις κλιματισμού. Η επένδυση σε κατάλληλους χώρους ανάπαυσης και αναμονής θα συνεισφέρει σίγουρα στην αύξηση της ελκυστικότητας του κλάδου».

1.1.3.Ατμοσφαιρική ρύπανση

Οι αυξημένες θερμοκρασίες μπορούν να αυξήσουν τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης, γεγονός που, με τη σειρά του, μπορεί να βλάψει περαιτέρω την ανθρώπινη υγεία. Για παράδειγμα, οι υψηλές θερμοκρασίες αυξάνουν τα επίπεδα του όζοντος και άλλων ατμοσφαιρικών ρύπων, όπως των αιωρούμενων σωματιδίων, που επιδεινώνουν τις καρδιαγγειακές και αναπνευστικές νόσους. Για παράδειγμα, η χρόνια έκθεση σε αυξημένες συγκεντρώσεις όζοντος έχει συνδεθεί με τον αυξημένο κίνδυνο θνησιμότητας από αναπνευστικές νόσους, όπως πνευμονία και χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια. Η έκθεση σε όζον λέγεται επίσης ότι επηρεάζει την παραγωγικότητα της εργασίας. Οι εργαζόμενοι με τις περισσότερες πιθανότητες να επηρεαστούν από την αυξημένη ατμοσφαιρική ρύπανση περιλαμβάνουν τους εργαζόμενους σε εξωτερικούς χώρους αστικών περιβαλλόντων, τους πυροσβέστες, τους οδηγούς και τους εργαζόμενους σε εσωτερικούς χώρους με διήθηση αέρα.

Στον τομέα της γεωργίας, αναμένεται ότι η επιμήκυνση και η εντατικοποίηση των περιόδων αγροτικής ξηρασίας θα προκαλέσει αυξήσεις στις ατμοσφαιρικές συγκεντρώσεις σκόνης, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των

αναπνευστικών προβλημάτων μεταξύ των εργαζομένων που τις αναπνέουν. Η σχέση μεταξύ της έκθεσης σε σκόνη κατά τη διάρκεια περιόδων ξηρασίας και αναπνευστικών προβλημάτων έχει τεκμηριωθεί αρκετές φορές⁵.

1.1.4.Βιολογικοί κίνδυνοι

Η υπερθέρμανση του πλανήτη μεταβάλλει τα οικοσυστήματα, γεγονός που, με τη σειρά του, θα μπορούσε να προκαλέσει μια μεταβολή των βιολογικών κινδύνων, όπως την ανάπτυξη μολυσματικών, ανοσο-αλλεργικών και τοξικών νόσων. Η κλιματική αλλαγή διευρύνει, για παράδειγμα, το εύρος των φορέων ασθενειών (όπως τσιμπούρια και κουνούπια), αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον κίνδυνο ασθένειας εργαζομένων σε εξωτερικούς χώρους στους κλάδους κατασκευών, υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, ψυχαγωγίας, γεωργίας, δασοκομίας, αρχιτεκτονικής κήπων και διαχείρισης φυσικών πόρων⁶. Με τον ίδιο τρόπο, η κλιματική αλλαγή ευνοεί την ανάπτυξη παθογόνων εκτός των περιοχών που αναγνωρίζονται συνήθως ως μολυσμένες. Και τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, η υπερθέρμανση του πλανήτη λέγεται επίσης ότι αυξάνει την παραγωγή και τις περιόδους γύρης, προκαλώντας έτσι αυξήσεις στις αλλεργικές διαταραχές σε εργαζομένους και άλλα άτομα.

1.1.5.Μειωμένη ανοχή σε χημικές ουσίες

Οι υψηλές θερμοκρασίες και τα αυξημένα επίπεδα υγρασίας λέγεται ότι επηρεάζουν τις φυσιολογικές αποκρίσεις του σώματος σε περιβαλλοντικές τοξικές ουσίες. Για παράδειγμα, το θερμό και υγρό δέρμα ευνοεί την απορρόφηση χημικών ουσιών. Στον κλάδο της γεωργίας, οι εργαζόμενοι, ειδικά οι υπεύθυνοι εφαρμογής φυτοφαρμάκων και οι πιλότοι που εκτελούν τους αεροψεκασμούς, μπορεί να υποφέρουν από την αυξημένη έκθεση σε φυτοφάρμακα. Κάποιες μελέτες έχουν επίσης δείξει την ύπαρξη σχέσης μεταξύ των υψηλών θερμοκρασιών, της μη ανοχής σε χημικές ουσίες και της δηλητηρίασης από μονοξείδιο του άνθρακα σε οδηγούς αγώνων αυτοκινήτων κατά τη διάρκεια θερμότερων ημερών.

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις της λιθουανικής συνδικαλιστικής οργάνωσης LPSK στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Συχνά, οι εργαζόμενοι στον τομέα της γεωργίας αναγκάζονται να τηρούν ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα (λόγω της εποχικότητας των καλλιεργειών) και, μερικές φορές, δεν μπορούν να καθυστερήσουν την εκτέλεση των καθηκόντων τους, ακόμη και αν η θερμοκρασία γίνει αφόρητη. Αυτή η κατάσταση μπορεί να θέσει σε πολύ υψηλό κίνδυνο την υγεία των εργαζομένων, για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του ψεκασμού χημικών που απαιτεί τη χρήση ειδικών στολών προστασίας.

1.2. Ακραία καιρικά φαινόμενα

Ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως πλημμύρες, κατολισθήσεις, ξηρασία και πυρκαγιές, έχουν γίνει συχνότερα και εντονότερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς οι θερμοκρασίες και οι κλιματικές διακυμάνσεις αλλάζουν. Ο αντίκτυπος των πρόσφατων τυφώνων και κυμάτων καύσωνα δείχνει ότι ακόμη και οι χώρες υψηλού εισοδήματος δεν είναι καλά προετοιμασμένες για την αντιμετώπιση ακραίων καιρικών φαινομένων. Τέτοια φαινόμενα μπορεί να έχουν σοβαρές συνέπειες για τους εργαζομένους, ιδίως για εκείνους των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης και αποκατάστασης.

- Τα ακραία καιρικά φαινόμενα θέτουν ένα εύρος κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων στον τομέα υπηρεσιών διάσωσης και αποκατάστασης, όπως τραυματισμοί από ολισθήσεις και πτώσεις ή από

⁵ Agence nationale de sécurité sanitaire de l'alimentation, de l'environnement et du travail (ANSES, 20018), Évaluation des risques induits par le changement climatique sur la santé des travailleurs, rapport d'expertise collectives, available at : <https://www.anses.fr/fr/content/avis-et-rapport-de-lanses-relatif-%C3%A0-%C3%A9valuation-des-risques-induits-par-le-changement>

⁶ Πηγή : Moore, K. J., Qualls, W., Brennan, V., Yang, X., & Caban-Martinez, A. J. (2017). Mosquito control practices and Zika knowledge among outdoor construction workers in Miami- Dade County, Florida. Journal of Occupational and Environmental Medicine, 59, e17–19.

αερομεταφερόμενα αντικείμενα, ανεπαρκής ύπνος και διατροφή λόγω πολύωρων και συνεχόμενων βαρδιών, φυσική εξάντληση, πνευματική καταπόνηση και οδικά ατυχήματα⁷.

- Τα δυνητικά προβλήματα υγείας και ασφάλειας που συνδέονται με τις πλημμύρες είναι η έκθεση σε τοξικές ουσίες, αμίαντο και άλλες επικίνδυνες σκόνες, μούχλα, βιολογικούς παράγοντες, φερτά υλικά, ηλεκτρικούς κινδύνους, πνιγμούς και μολύνσεις από παθογόνα που μεταδίδονται με το αίμα.
- Ο αυξημένος αριθμός δασικών πυρκαγιών αυξάνει τον αριθμό των κινδύνων που αντιμετωπίζονται από τους πυροσβέστες: πτώση δέντρων, εξάντληση λόγω ζέστης, εγκαύματα, εισπνοή καπνού, τραυματισμοί που συνδέονται με τη μετακίνησή τους και καρδιακή ανακοπή.
- Και τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, τα κλιματικά φαινόμενα μπορούν να αποτελέσουν και πηγή σημαντικής πίεσης για τους εργαζομένους (ιδίως σε συγκεκριμένους κλάδους, όπως των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης και αποκατάστασης ή των μονάδων διαχείρισης κρίσεων), με πιθανές αρνητικές συνέπειες τόσο στην εργασία τους (επαγγελματική εξουθένωση, αυξημένη βία στους χώρους εργασίας κ.λπ.) όσο και στην προσωπική τους ζωή (κατάθλιψη, μετατραυματικό στρες, διαταραχές συνδεόμενες με δραστηριότητες σε εργασίες καθαρισμού).

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις της συνδικαλιστικής οργάνωσης της πυροσβεστικής υπηρεσίας CGIL στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Η εργασία των πυροσβεστών εξαρτάται πολύ από την κλιματική αλλαγή, η οποία επηρεάζει τα ακραία φαινόμενα που συμβαίνουν στην, παραδοσιακά είναι πολύ ευάλωτη, ιταλική επικράτεια. Ειδικότερα, η αύξηση της θερμοκρασίας και της ξηρασίας κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, που οδηγεί σε πιο εκτεταμένες και έντονες πυρκαγιές, οι έντονες, βίαιες και συγκεντρωμένες βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις κατά τη χειμερινή περίοδο, οι φυσικές καταστροφές όπως κατολισθήσεις, μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με μια σημαντική αύξηση στον συνολικό αριθμό των πυροσβεστών, ο οποίος πρέπει να αναμένεται να αυξηθεί από τον τωρινό αριθμό των 35.000 (περίπου 30.000 λειτουργικοί) σε περίπου 50.000, ακριβώς επειδή οι συνθήκες εργασίας και η ασφάλεια των πυροσβεστών θα τείνουν αναπόφευκτα να επιδεινώνονται αν ο αριθμός τους δεν αυξηθεί σύντομα».

1.3. Υπεριώδης ακτινοβολία (UV)

Η κλιματική αλλαγή μεταβάλλει την κατανομή των νεφών και με αυτόν τον τρόπο επηρεάζει τα επίπεδα της υπεριώδους ακτινοβολίας στην επιφάνεια της γης. Παγκοσμίως, η υπερβολική έκθεση στην υπεριώδη ηλιακή ακτινοβολία προκάλεσε την απώλεια περίπου 1,5 εκατομμυρίων ετών ζωής σε συνθήκες αναπηρίας και 60.000 πρόωρους θανάτους το έτος 2000. Είναι πιθανόν οι εργαζόμενοι που δουλεύουν σε εξωτερικούς χώρους να έχουν μεγαλύτερη ή πιο έντονη έκθεση σε υπεριώδη ακτινοβολία ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Αυτή η κατάσταση μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη παθολογιών όπως αρνητικές επιπτώσεις στην όραση ή αυξημένο κίνδυνο καρκίνου του δέρματος.

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις της ολλανδικής συνδικαλιστικής οργάνωσης FNV στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Η κλιματική αλλαγή έχει επίπτωση στις συνθήκες εργασίας, ιδίως για τα άτομα που εργάζονται σε εξωτερικούς χώρους. {Πρόσφατα}, ο κλάδος των κατασκευαστών στεγών απαίτησε περισσότερη προστασία για τους εργαζομένους με στόχο την πρόληψη του καρκίνου του δέρματος. Απαίτησε ειδικό ρουχισμό εργασίας με προστασία κατά της υπεριώδους ακτινοβολίας, μαζί με τη διανομή ειδικού αντηλιακού από τον εργοδότη. Ο κλάδος κατασκευών ανέπτυξε μια εφαρμογή θερμικής καταπόνησης για να οργανώσει τους εργαζομένους να απαιτήσουν περισσότερα διαλείμματα και άλλα μέτρα (νερό) όταν ο καιρός είναι υπερβολικά ζεστός.

⁷ Levy S., Roelofs C. (2019), Impacts of climate change on workers' health and safety, available at: <https://oxfordre.com/publichealth/view/10.1093/acrefore/9780190632366.001.0001/acrefore-9780190632366-e-39?rskey=JD bqZn>

2. Τι πρέπει να γίνει;

Θα απαιτηθούν πολλές στρατηγικές για τη μείωση των κινδύνων που προκαλούνται από ασθένειες και τραυματισμούς στην εργασία λόγω της κλιματικής αλλαγής. Τα μέτρα ετοιμότητας εργοδοτών και εργαζομένων περιλαμβάνουν την αναδιοργάνωση, την πρόβλεψη και τον έλεγχο των δυνητικών κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία που προκύπτουν τόσο από την κλιματική αλλαγή όσο και από τα μέτρα προσαρμογής σε αυτήν. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις οφείλουν να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των εργαζομένων, μέσω της συμμετοχής τους στην εκπόνηση στρατηγικών προσαρμογής, της διαπραγμάτευσης συλλογικών συμβάσεων που θα αντιμετωπίζουν θέματα υγείας και ασφάλειας που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και της ανάπτυξης νέων προτύπων υγείας και ασφάλειας για τους χώρους εργασίας, όταν χρειάζονται.

2.1. Αύξηση της ευαισθητοποίησης των εργαζομένων για τις δυσμενείς συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και τον αντίκτυπό της στην υγεία και ασφάλεια στην εργασία

Οι διάφορες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων δεν είναι πάντα γνωστές και κατανοητές. Από αυτή την άποψη, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν βασικό ρόλο στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των εργαζομένων. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, όπως με την οργάνωση διασκέψεων ή σεμιναρίων, με τη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων και τη διεξαγωγή επικοινωνιακών εκστρατειών ή μελετών.

Πρακτικό παράδειγμα – αποσπάσματα από τις απαντήσεις της οργάνωσης TUC Fire Brigade Union (FBU), και των ισπανικών (CCOO) και ουγγρικών (MASZSZ) συνδικαλιστικών οργανώσεων στο ερωτηματολόγιο της ETUC

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, το 2010, η FBU δημοσίευσε το «*Climate Change: Key issues for the Fire and Rescue Service⁸*», ορίζοντας τον κίνδυνο της κλιματικής αλλαγής για τον κλάδο μας. Βασιζόταν στην πολιτική που διαμορφώθηκε στη διάσκεψή μας το 2009. Αυτή η πολιτική δήλωνε ότι η κλιματική αλλαγή θα αυξήσει τον κίνδυνο πυρκαγιών σε χορτολιβαδικές και δασικές εκτάσεις, τον κίνδυνο πλημμυρών, συμπεριλαμβανομένων των πλημμυρών από επιφανειακά ύδατα, ποτάμια και από τη θάλασσα, θα επηρεάσει την προμήθεια και διαθεσιμότητα του νερού και μπορεί να προκαλέσει περισσότερα ακραία καιρικά φαινόμενα. Η FBU δήλωσε ότι αυτοί οι κίνδυνοι θα έχουν επιπτώσεις στις συνθήκες εργασίας των πυροσβεστών. Η κλιματική αλλαγή θα απαιτήσει σημαντικές αλλαγές στις συσκευές και τον εξοπλισμό που διατίθενται στους πυροσβέστες, στην κατάρτιση, στη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση για τις επιπτώσεις στην υγεία των πυροσβεστών, στην δυναμικότητα άντλησης των υδάτων και στη χρήση νερού, καθώς και στην αυξημένη ικανότητα των τηλεφωνικών κέντρων».

Στην **Ουγγαρία**, η «ουγγρική ομοσπονδία συνδικαλιστικών ενώσεων έχει αρχίσει ήδη διαπραγματεύσεις με εμπειρογνώμονες προκειμένου να συλλέξει πληροφορίες για την κλιματική αλλαγή, τις επιπτώσεις της στον κόσμο της εργασίας, και για τη διεξαγωγή μιας εκστρατείας και την εκπόνηση στρατηγικής προκειμένου να επιστήσει την προσοχή στη σημασία αυτού του ζητήματος».

Στην **Ισπανία**, το ίδρυμα ISTAS⁹ διεξάγει το σχέδιο *Saludapt*¹⁰, το οποίο έχει ως στόχο να συνεισφέρει στην ανάπτυξη εδαφικών σχεδίων και στρατηγικών για την προσαρμογή και την προστασία της υγείας εν όψει της κλιματικής αλλαγής. Σε αυτό το πλαίσιο, το ίδρυμα έχει εκπονήσει ένα μεγάλο εύρος προτάσεων που στοχεύουν στη βελτίωση της προστασίας της υγείας των εργαζομένων. Το έγγραφο απευθύνεται σε δημόσιες αρχές, καθώς και σε κοινωνικούς εταίρους και σε εταιρείες. Μεταξύ άλλων προτάσεων, το ISTAS προτείνει τη βελτίωση της αναγγελίας καταστάσεων

⁸ FBU, *Climate Change: Key issues for the Fire and Rescue Service* (2010), available at: <https://www.fbu.org.uk/publication/climate-change-key-issues-fire-and-rescue-service>

⁹ Το ίδρυμα ISTAS (Labor, Environment and Health Trade Union Institute) είναι ένα αυτόνομο ίδρυμα τεχνικών συνδικαλιστικών οργανώσεων που υποστηρίζεται από την Comisiones Obreras (CCOO) και έχει ως γενικό στόχο την προαγωγή δραστηριοτήτων κοινωνικής προόδου για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την προαγωγή της υγείας των εργαζομένων. Περισσότερες πληροφορίες στη διεύθυνση: <https://istas.net/istas/que-es-istas>

¹⁰ <https://istas.net/medio-ambiente/saludapt>

επαγγελματικής έκτακτης ανάγκης που σχετίζονται με υψηλές θερμοκρασίες, συμπεριλαμβάνοντας τις στις κατηγορίες ατυχημάτων στην εργασία, καθώς και την άσκηση πίεσης προς τις εταιρείες ώστε να αξιολογήσουν επαρκώς τους επαγγελματικούς κινδύνους εξαιτίας της θερμικής καταπόνησης και να εφαρμόσουν τα κατάλληλα σχέδια δράσης¹¹.

2.2. Συμμετοχή στην εκπόνηση στρατηγικών προσαρμογής που συνυπολογίζουν τις συνθήκες εργασίες και τους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο –Στις 19 Δεκεμβρίου 2018, η Εκτελεστική Επιτροπή της ETUC ενέκρινε την απόφαση για την πολιτική της σχετικά με την ανάγκη δράσης εκ μέρους της ΕΕ για την προστασία των εργαζομένων από τις υψηλές θερμοκρασίες. Η ETUC κάλεσε την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει σοβαρά υπόψη της αυτό το ζήτημα και να εισαγάγει νομοθετική πράξη που να αναγνωρίζει τον αυξημένο κίνδυνο για τους εργαζομένους που πρέπει να εργάζονται υπό υψηλές θερμοκρασίες και να παρέχει προστατευτικό νομικό πλαίσιο¹².

Σε εθνικό επίπεδο, η συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων στον ορισμό των στρατηγικών μετριασμού και προσαρμογής είναι προφανώς καίριας σημασίας, γεγονός που αναγνωρίστηκε τόσο από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΔΟΕ για τη δίκαιη μετάβαση καλούν τις κυβερνήσεις να παρέχουν «σταθερά μηνύματα πολιτικής, βασισμένα στον κοινωνικό διάλογο, και ένα κανονιστικό πλαίσιο προκειμένου να επιτρέψουν τη βιώσιμη ανάπτυξη των επιχειρήσεων και την αξιοπρεπή εργασία για όλους»¹³. Σε επίπεδο ΕΕ, στην ανακοίνωσή της «A clean energy for all European citizens» (Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες), η Επιτροπή τονίζει ότι «οι κοινωνικοί εταίροι διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη χαρτογράφηση των αναγκών για δεξιότητες και στην πρόβλεψη και τη διαχείριση των αλλαγών (...) και είναι ανάγκη να συμμετάσχουν ενεργά στις (...) συζητήσεις σχετικά με τα ολοκληρωμένα εθνικά σχέδια για την ενέργεια και το κλίμα»¹⁴. Σύμφωνα με τον κανονισμό της ΕΕ για τη διακυβέρνηση της δράσης σχετικά με την ενέργεια και το κλίμα στην Ένωση ((ΕΕ)2018/1999)¹⁵, η συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων στην εκπόνηση των ολοκληρωμένων εθνικών σχεδίων για το κλίμα και την ενέργεια αποτελεί υποχρέωση για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Πρακτικό παράδειγμα – αποσπάσματα από τις απαντήσεις της βελγικής συνδικαλιστικής οργάνωσης FGTV στο ερωτηματολόγιο της ETUC

Στο Βέλγιο, τον Δεκέμβριο του 2010, η Εθνική Επιτροπή Κλίματος υιοθέτησε την εθνική στρατηγική προσαρμογής. Αυτή η στρατηγική συνόψισε τις αναμενόμενες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο Βέλγιο και αποτέλεσε τη βάση για το Εθνικό Σχέδιο Προσαρμογής (2017-2020), το οποίο υιοθετήθηκε στις 19 Απριλίου 2017 από την Εθνική Επιτροπή Κλίματος. Σύμφωνα με την FGTV, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εκπόνησης του σχεδίου ζητήθηκε η γνώμη των συνδικαλιστικών οργανώσεων, μεταξύ άλλων μέσω της συμμετοχής τους στο Federal Council for Sustainable Development (FRDO-CFDD), έναν φορέα που συμβουλεύει τη βελγική ομοσπονδιακή κυβέρνηση για τις πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης. Στη γνώμη της από 13/2/2017, σχετικά με το έργο του εθνικού σχεδίου προσαρμογής¹⁶, η Επιτροπή υπογραμμίζει, κατόπιν αιτήματος των συνδικαλιστικών οργανώσεων, «ότι μια ολοκληρωμένη ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής θα ήταν επιθυμητή για τον εντοπισμό των κλάδων, των εταιρειών και των κατηγοριών εργαζομένων που θα επηρεαστούν περισσότερο, και του τρόπου με τον οποίον μπορούμε να το προβλέψουμε αυτό. Πάλι με την ώθηση των συνδικαλιστικών οργανώσεων, η γνώμη τονίζει επίσης τα διάφορα στοιχεία που λείπουν από το προσχέδιο, δηλαδή «τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στους εργαζομένους (ιδίως

¹¹ <https://istas.net/noticias/saludapt-presentacion-del-estudio>

¹² <https://www.etuc.org/en/document/etuc-resolution-need-eu-action-protect-workers-high-temperatures>

¹³ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/--emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf

¹⁴ Βλ. Παράρτημα 2 της ανακοίνωσης στη διεύθυνση http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fa6ea15b-b7b0-11e6-9e3c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_3&format=PDF

¹⁵ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/governance-energy-union/overview>

¹⁶ <https://www.frdo-cfdd.be/fr/publications/advices/avis-sur-le-projet-de-plan-national-dadaptation-2016-2020-pour-la-belgique>

αναφορικά με την υγεία τους), στις άλλες ευαίσθητες ομάδες της κοινωνίας μας (παιδιά, συνταξιούχοι, ευάλωτα άτομα) και, πιο γενικά, την ανάγκη διατήρησης ενός αποτελεσματικού συστήματος υγείας για όλους».

2.3. Διαπραγμάτευση συλλογικών συμβάσεων σε επίπεδο κρατών, τομέων και επιμέρους χώρων εργασίας

Οι συλλογικές συμβάσεις ορίζουν τις συνθήκες εργασίες που ισχύουν για τους εργαζομένους σε έναν συγκεκριμένο κλάδο ή εταιρεία. Η υπογραφή ειδικών συμβάσεων που σχετίζονται με τους κλιματικούς κινδύνους και την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία (ή η συμπερίληψη συγκεκριμένων διατάξεων σε υφιστάμενες συμβάσεις) είναι σίγουρα ένας από τους πιο αποδοτικούς τρόπους διασφάλισης της προστασίας των εργαζομένων.

Πρακτικό παράδειγμα – Πρωτοβουλίες των γαλλικών ομοσπονδιών του τομέα κατασκευών CFDT και CFTC για την υγεία, την ασφάλεια και τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων σε συνθήκες καύσωνα και ζέστης:

Το 2018, οι ομοσπονδίες του τομέα κατασκευών των γαλλικών συνδικαλιστικών οργανώσεων CFDT και CFTC διαπραγματεύτηκαν και κατέληξαν σε συμφωνία στην περιοχή Limousin με την τοπική ομοσπονδία δημοσίων έργων (FRTP-EFPW) για τα δικαιώματα των εργαζομένων σχετικά με την υγεία, την ασφάλεια, τις συνθήκες εργασίας σε συνθήκες ζέστης και καύσωνα, η οποία περιλαμβάνει ένα σύνολο μέτρων πρόληψης για εφαρμογή στους χώρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας για επίδομα ανεργίας λόγω διακοπής της εργασίας εξαιτίας της ζέστης. Τον Ιούνιο του 2019, η FNCCB-CFDT εξέδωσε δελτίο τύπου που ζητούσε από την κυβέρνηση και τους εργοδότες να γενικεύσουν αυτόν τον τύπο συμβάσεων σε όλες τις περιοχές της Γαλλίας, επειδή η εθνική νομοθεσία για αυτό το ζήτημα περιορίζει τα δικαιώματα των εργαζομένων και τους εκπροσώπους τους¹⁷. Επιπλέον, από το 2015, η FNCCB-CFDT διεξάγει εκστρατεία ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και κατάρτισης για τα μέλη της, ενώ ασκεί πίεση και για την εκστρατεία που ονομάζεται «το κρυφό πρόσωπο του ήλιου».

Πρακτικό παράδειγμα- αποσπάσματα από τις απαντήσεις των δανικών και ιταλικών συνδικαλιστικών οργανώσεων (CGIL, CISL, UIL) στο ερωτηματολόγιο της ETUC

Σύμφωνα με τη **δανική** συνδικαλιστική οργάνωση FH, «στις συλλογικές συμβάσεις του δανικού κλάδου κατασκευών, υπάρχουν διατάξεις που αποζημιώνουν τους εργαζομένους λόγω δυσμενούς καιρού. Αυτές ενδέχεται να χρησιμοποιούνται πολύ πιο συχνά στο μέλλον. Τα προηγούμενα καλοκαίρια, υπήρξαν καταγγελίες για την έλλειψη κλιματισμού σε πολλά νοσοκομεία της Δανίας».

Στην **Ιταλία**, οι εργαζόμενοι στον κλάδο μεταλλουργίας σύναψαν τις αποκαλούμενες «ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΖΕΣΤΗΣ», οι οποίες επιτρέπουν στους εργαζομένους να επωφελούνται από προσαρμοσμένες συνθήκες εργασίας που τους δίνουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν να εκτελούν την παραγωγική τους δραστηριότητα σε καταστάσεις υψηλών θερμοκρασιών εντός της μονάδας παραγωγής. Επίσης, σε εθνικό επίπεδο, το μήνυμα του INPS (National Social Security Institute) 1856/2017 δηλώνει σαφώς ότι αν η θερμοκρασία (ακόμη και η αισθητή) υπερβεί τους 35 βαθμούς, οι εταιρείες μπορούν να προστρέξουν στο σχέδιο θέσης σε κινητικότητα. Εντούτοις, αυτή η δυνατότητα δεν χρησιμοποιείται πάντα, και οι παρεμβάσεις είναι σχεδόν πάντοτε μάλλον αυθαίρετες.

Πρακτικό παράδειγμα – αποσπάσματα από τις απαντήσεις της γαλλικής CFDT – Territorial Public Service Federation - στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Κατά τη διάρκεια περιόδων έντονης ζέστης, οι δημόσιοι υπάλληλοι καλούνται (ανάλογα με την ένταση του κύματος καύσωνα και τη διάρκειά του) να σταματήσουν να εργάζονται ή να μειώσουν τις ώρες εργασίας τους λόγω των κινδύνων για την υγεία τους. Για το ιατρικό προσωπικό του δημόσιου τομέα, και ιδίως για τους φροντιστές ηλικιωμένων, ο φόρτος

¹⁷ <https://www.cfdt-construction-bois.fr/presse/1016-alerte-canicule-salaries-du-btp-8-morts-en-2018-10-en-2017-cela-doit-cesser.html>

εργασίας κατά τις περιόδους κύματος καύσωνα επηρεάζεται πάρα πολύ. Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής επηρεάζουν επίσης τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού που ανατίθεται στη δημόσια ασφάλεια και τη διαχείριση των υδάτων, καθώς και των τοπικών αρχών που επηρεάζονται πολύ γρήγορα από τις συνέπειες των καταστροφών λόγω της κλιματικής αλλαγής. Σε κάποιες περιοχές και υπουργεία, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν κυκλοφορήσει ερωτηματολόγια για τις συνθήκες εργασίας σε περιόδους καύσωνα, ζητώντας από τους εργοδότες να θεσπίσουν αποδεκτές συνθήκες εργασίας για τους υπαλλήλους, για παράδειγμα παρέχοντας τους τη δυνατότητα να σταματήσουν να εργάζονται όταν αισθάνονται άβολα (*droit de retrait*)».

Πρακτικό παράδειγμα – απόσπασμα από τις απαντήσεις των ιταλικών συνδικαλιστικών οργανώσεων (CGIL, CISL, UIL) στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Η υπερβολική έκθεση σε υψηλές θερμοκρασίες απαιτεί μια αλλαγή στην οργάνωση της εργασίας (ωράρια, φόρτος εργασίας, ρουχισμός, υλικά κ.λπ.), ιδίως στον χρόνο έκθεσης. Πολλές μελέτες δείχνουν ότι η εργασία σε ακραίες καιρικές συνθήκες κάνει τους εργαζομένους λιγότερο προσεκτικούς και μειώνει την ικανότητα απόκρισης του σώματος, ενώ τους εκθέτει και σε έμμεσους κινδύνους. Όπου είναι δυνατόν, θα πρέπει να εξεταστεί η αλλαγή του ωραρίου ώστε να αξιοποιούνται οι λιγότερο θερμές ώρες της ημέρας, οι κυλιόμενες βάρδιες μεταξύ των εργαζομένων, ο σχεδιασμός της δραστηριότητας προκειμένου η εργασία να εκτελείται, κατά το δυνατόν περισσότερο, σε χώρους που είναι λιγότερο εκτεθειμένοι στη ζέστη, και η αποφυγή της απομόνωσης των εργαζομένων ώστε να επιτρέπεται ο αμοιβαίος τους έλεγχος. Σε αυτές τις πτυχές, η οργάνωση πρέπει να εργαστεί σχολαστικά και προσεκτικά εντός των επικρατειών και των χώρων εργασίας. Οι οργανώσεις των εργαζομένων μπορούν και πρέπει να διαπραγματευτούν την οργάνωση της εργασίας και των βαρδιών. Είναι σημαντικό για όλους τους εργαζομένους να ευαισθητοποιούνται όλο και περισσότερο για τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται σε συγκεκριμένες καταστάσεις: αν κάποιος δεν προστατεύεται από την υπερβολική ζέστη, ο κίνδυνος ατυχημάτων ή ασθενειών στην εργασία αυξάνεται εκθετικά. Και, κατά συνέπεια, θα πρέπει να επαναλάβουμε ότι δεν είναι δυνατή καμία έκπτωση της ασφάλειας προς όφελος της εργασίας, κάτι που τον τελευταίο καιρό, ιδίως εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, δεν ήταν πάντοτε εύκολο».

2.4. Ανάπτυξη προσαρμοσμένων προτύπων και πολιτικών για την υγεία και την ασφάλεια στον χώρο εργασίας

Η έκθεση σε κινδύνους που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή απειλεί πολύ την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία. Η εφαρμογή προληπτικών μέτρων, όπως η κατάρτιση, η προσαρμογή της οργάνωσης και του ωραρίου εργασίας (για παράδειγμα, νυχτερινές βάρδιες ή μειωμένο ωράριο), η επένδυση σε κλιματισμό ή προληπτικό/προστατευτικό εξοπλισμό, η πρόσβαση σε πόσιμο νερό, μπορούν να αποτελέσουν αποδοτικούς τρόπους για την αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων στο εργατικό δυναμικό. Τέτοια μέτρα μπορούν να υλοποιηθούν σε επίπεδο τομέα και επιμέρους χώρου εργασίας, μέσω της εφαρμογής προτύπων και πολιτικών για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.

Η εφαρμογή των εν λόγω προτύπων είναι μία από τις βασικές συστάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ΔΟΕ για τη δίκαιη μετάβαση, «οι κυβερνήσεις, σε διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους, θα πρέπει να διενεργήσουν αξιολογήσεις των αυξημένων ή νέων κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή, την έλλειψη πόρων ή άλλους κινδύνους που σχετίζονται με την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, και να εντοπίσουν τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης και προστασίας ώστε να προσπαθήσουν να διασφαλίσουν την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία»¹⁸.

¹⁸ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf

2.5. Διασφάλιση των κατάλληλων μέσων για δημόσιες αρχές και υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης και διάσωσης

Όπως υπογραμμίζεται από μια πρόσφατη μελέτη της EPSU (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συνδικάτων Δημοσίων Υπηρεσιών)¹⁹, η κεντρική διοίκηση και η τοπική αυτοδιοίκηση, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, οι δημόσιες συγκοινωνίες, η διαχείριση κρίσεων και οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης (π.χ. πυροσβέστες) θα δεχτούν πιέσεις²⁰. Η περίπτωση των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η κλιματική αλλαγή αναμένεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και θνησιμότητα. Η κατάσταση είναι σοβαρή καθώς, την ίδια στιγμή, οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης (ιδίως ο ιατρικός κλάδος, αλλά όχι μόνο) αντιμετωπίζουν ελλείψεις προσωπικού στις περισσότερες από τις χώρες της ΕΕ μετά τις πρόσφατες περικοπές του προϋπολογισμού εξαιτίας της κρίσης.

Πρακτικό παράδειγμα – αποσπάσματα από τις απαντήσεις της οργάνωσης TUC Fire Brigade Union (FBU) στο ερωτηματολόγιο της ETUC

«Η ίδια η κλιματική αλλαγή και η προσαρμογή σε αυτήν θα απαιτήσουν περισσότερες θέσεις εργασίας στις πυροσβεστικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες διάσωσης. Αυτό έχει τεκμηριωθεί επαρκώς από την FBU και άλλες πυροσβεστικές οργανώσεις σε όλον τον κόσμο (για παράδειγμα, τη United Firefighters Union of Australia). Οι μεγαλύτερες επιθέσεις σε θέσεις εργασίας έχουν προέλθει από κυβερνήσεις που αγνοούν τους κινδύνους και επιβάλλουν περικοπές στο πλαίσιο της λιτότητας. Περίπου 12.000 θέσεις πυροσβεστών (20%) περικοπήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 2010, παρά τους αυξανόμενους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής και τον αυξανόμενο φόρτο εργασίας των πυροσβεστών σε περιπτώσεις πλημμυρών, πυρκαγιών και άλλων καιρικών φαινομένων. Η FBU έχει δημοσιεύσει αρκετές εκθέσεις για τις πλημμύρες, αναφέροντας την πρόσθετη προσπάθεια που καταβάλλουν οι πυροσβέστες και την ανάγκη για μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση²¹».

Συμπέρασμα

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί σοβαρή απειλή για την ασφάλεια και την ευημερία των εργαζομένων. Στην Ευρώπη, ενώ ο αριθμός των ακραίων καιρικών φαινομένων αναμένεται να αυξηθεί στο μέλλον, έχουν ήδη αναφερθεί μεγάλες απώλειες ανθρώπινων ζώων μεταξύ των εργαζομένων. Για παράδειγμα, το τμήμα του κλάδου κατασκευών/ξυλείας της γαλλικής συνδικαλιστικής οργάνωσης CFDT δημοσίευσε πρόσφατα δελτίο τύπου²², στο οποίο επισημαίνει τον αριθμό των θανάτων που σχετίζονται με τη θερμική καταπόνηση στην εργασία (8 το 2018, 10 το 2017). Στην Πολωνία, ένας χειριστής γερανού δημοσίευσε στο διαδίκτυο ένα βίντεο, το οποίο έγινε viral, όπου καταγγέλλει τον κίνδυνο που διατρέχει όταν εργάζεται σε περιόδους έντονης ζέστης, με τη θερμοκρασία στην καμπίνα του να φθάνει σχεδόν τους 60°C στις 10 το πρωί²³. Ακόμη και στις απαντήσεις του ερωτηματολογίου μας αναφέρθηκε ένας θάνατος από θερμοπληξία που συνδέεται με τη θερμική καταπόνηση. Ως εκ τούτου, απαιτείται δράση εκ μέρους των συνδικαλιστικών οργανώσεων, οι οποίες θα πρέπει επειγόντως να αναπτύξουν συγκεκριμένες στρατηγικές για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην υγεία και την ασφάλεια στην εργασία. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δείχνουν ότι μένουν πολλά ακόμη να γίνουν. Επί του παρόντος, συνολικά 25 κράτη μέλη έχουν υιοθετήσει εθνική στρατηγική προσαρμογής^{24,25}. Παρά την υποχρέωση των κρατών μελών να ζητούν τη γνώμη των συνδικαλιστικών οργανώσεων κατά την εκπόνηση των ολοκληρωμένων εθνικών σχεδίων για το κλίμα και την ενέργεια, μόνο το 59% των ερωτηθέντων μας ανέφερε τη συμμετοχή του σε τέτοιες διαδικασίες.

¹⁹ <https://www.epsu.org/article/epsu-feature-adaptation-climate-change>

²⁰ Galgoczi B. (2017), Public services and adaptation to climate change, EPSU, available at: <https://www.epsu.org/article/epsu-feature-adaptation-climate-change>

²¹ Βλ. για παράδειγμα: FBU, *Inundated: The lessons of recent flooding for the fire and rescue service*, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.fbu.org.uk/publication/inundated-lessons-recent-flooding-fire-and-rescue-service>

²² https://www.cfdt-construction-bois.fr/images/communiqués_de_presse/com-presse_07-19.pdf

²³ Για αγγλικούς υπότιτλους, πατήστε το κουμπί υποτίτλων στο κάτω μέρος του παραθύρου του βίντεο - <https://www.youtube.com/watch?v=EsOR3uxinug>

²⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/governance-energy-union/overview>

²⁵ Παρόλο που η Βουλγαρία, η Κροατία και η Λετονία δεν έχουν υιοθετήσει ακόμη εθνική στρατηγική προσαρμογής, τα έγγραφα έχουν καταρτιστεί και είναι πιθανόν να εγκριθούν τον επόμενο μήνα.